

SİCİLL-İ AHVÂL DEFTERLERİNE GÖRE ALİ EMİRÎ EFENDİ’NİN SİCİL KAYDI

ACCORDING TO SICILL-I AHVAL REGISTERS ALI EMIRI’S SICIL RECORD

Sadettin BAŞTÜRK¹

Öz

Osmanlı Devleti, Ali Emîrî’nin memuriyet yıllarının geçtiği XIX. asrın ikinci yarısında devlet hizmetindeki memurlara dair bilgileri 1879 tarihinde kurduğu Sicill-i Ahval Komisyonu’na kaydetmeye başlamıştır. Bu makalede Sicill-i Ahval Komisyonu kayıtlarına göre Osmanlı’nın bir memuru olarak Ali Emîrî Efendi hakkındaki kayıtlara yer verilecektir. İlim ve irfanı seven, iyi bir şair, nesir ustası, kuvvetli bir vatan sevgisine sahip, Türkiye Cumhuriyeti’nin de kuruluşuna şahitlik etmiş bir Osmanlı aydını olan Ali Emîrî Efendi Diyarbakirli olup 1857-1924 yılları arasında yaşamıştır. Kaşgarlı Mahmud’un “Dîvân-ı Lügâti’t-Türk” isimli kıymetli eserini bularak ilim aleminin hizmetine sunmasının yanı sıra oluşturduğu kendi kütüphanesini milletimin kütüphanesidir diyerek milletine bağışlayan bir ilim adamıdır. 1918-1921 yılları arası Tasnif Dairesi Başkanlığını yürüttüğü esnada Başbakanlık Osmanlı Arşivi’nde binlerce Osmanlı vesikası tasnif edilerek kendi adıyla anılan “Ali Emîrî Tasnifi” meydana getirilmiştir. İlim alemine kazandırdığı bir çok eserin yanı sıra kendisi de birçok eser telif etmiş, mecmua, dergi çıkarmış, çeşitli dergilerde ilmi makaleler yazmıştır. Ali Emîrî Efendi, tarihe mal olmuş bir kişilik olmasının dışında 1877’den 1909 yılına kadar 30 yılı aşkın bir süre Osmanlı Devleti’nin bir memuru olarak çeşitli kademelerde görev ifa etmiştir. Bugüne kadar Ali Emîrî Efendi’nin hayatına dair birçok yazı kaleme alınmış olmasına rağmen bu kayıtlara hiç başvurulmadığı görülmektedir. Dolayısıyla bu makalede Ali Emîrî Efendi’nin hayatına dair bir resmi belge günışığına çıkarılarak ilim aleminin hizmetine sunulmuş olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ali Emîrî Efendi, Osmanlı İmparatorluğu, Sicill-i Ahval Defterleri.

Abstract

The Ottoman Empire started to record information about the civil service officers Ali Emiri of the years of the occurrence of tenure in the second half of century XIX. by The Commission of Sicill-i Ahval, established in 1879. He was a man loving knowledge and wisdom, a good poet, a prose master and he was a man with a strong love of country, who saw the establishment of the Republic of Turkey. Ali Emîrî Efendi was one of the most important Ottoman intellectuals he was called as Diyarbakirli and lived between 1857-1924. By finding valuable work of Kashgarli Mahmud, "Divan-i Lugati't-Turk", Ali Emîrî Efendi offered of the service of the realm of science. He also built his own library, which he called "this library is my nation" donated it to the nation. Carried out by the Chairman of the Department of Classification between the years of 1918-1921, thousands of Ottoman documents of Ottoman Archives were sorted by the Prime Ministry and one bear the name, "Ali Emîrî Classification". In addition he brought many works to the world of science, he produced his own works, published magazines and wrote scientific articles in various journals. As well as Ali Emiri Efendi had been a historical personality, a period of 1877 until 1909, for more than 30 years, served in various capacities? as an officer of the Ottoman Empire. In this article, according to the records of Sicill-i Ahval Commission as an officer of the Ottoman Empire will be included in the records of Ali Emîrî Efendi.

Key Words: Ali Emîrî Efendi, Ottoman Empire, Sicill-i Ahval Registers.

¹Yrd.Doç.Dr., Dicle Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, sadettinbasturk@hotmail.com

Giriş

Osmanlı Devlet teşkilatında görev alan memurlara ait, vazifeleri süresince hâl tercümelerine konu olan, özel hâller veya memuriyet esnasındaki hâller, tarihi seyr, ahlâk ve gidişat gibi durumların, resmi belgelerin kaydedildiği defterlerin tescili işlemine *Sicill-i Ahvâl*, meydana gelen defterlere de *Sicill-i Umumî Defterleri* adı verilmiştir. Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun kurulup çalışmaya başladığı 1879 tarihine gelinceye kadar Osmanlı Devletinde vazifelilerin sicillerini bir defterde toplayan büro hizmetlerine rastlanmamaktaydı. "*Sicill-i Ahvâl Komisyonu*" ile başlayan sicil çalışmaları; H. 1314/ M. 1896'da bu komisyonun lağvı ile yerine kurulan "*Memurîn-i Mülkiye Komisyonu*"nca hiçbir daireye bağlı olmadan yürütülmüştür. H. 1326/M. 1908 yılında II. Meşrutiyeti müteakip Memurîni Mülkiye Komisyonu kaldırılarak "*Sicill-i Ahvâl İdâresi*" adı altında yeniden, fakat Dahiliye Nezâreti teşkilatı içinde teşekkül ettirilmiş, böylece ayrı bir daire kurulmuştur. Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar devam eden Dahiliye Nezâreti *Memurîn ve Sicilli Ahvâl İdâresi*'nin tescil işlemleri, bu defterlere zeyl olacak şekilde ilave edilmiş, *Memurîn-i Muamelât Dosyaları* hâlinde tanzim edilerek saklanmıştır. Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun kurulmasından itibaren mülkî ve adlî memurlardan 1909 yılına kadar süren bir zaman dilimi içinde 92.000 memurun sicil kayıtları 201 defterde toplanmıştır. Sicill-i Ahvâl Defterleri'nde tercüme-i hâl sahiplerinin ismi, mahlâsı veya künyesi, babası memurînden ise memuriyetinin rütbesi, marûf zevattan ise hangi sülaleye mensup olduğu, göreve başlayışları, tahsil durumları, liyakat ve ehliyet dereceleri, varsa azl, tayin ve muhakemeleri, gayrı müslim tebeadan ise, milliyeti kaydedilmiştir. 1866-1922 yılları arasına ait 201 adet sicil defteri mevcuttur.²

Bu defterlerin 10 numarayla kayıtlı olanının 659-660'ıncı sayfelerindeki kayıtlar Ali Emîrî Efendi'ye aittir. Bu belgedeki kayıtlar Ali Emîrî'nin hayatını bütünüyle ele almış durumda değilse de memuriyet hayatını tamamen konu almasının yanısıra O'nun memleketi, ailesi ve eğitim durumunu ele almaktadır. Ancak bu çalışmayı okuyacak olan okuyucuda bilgi eksikliği oluşmaması açısından, makaleye konu belgedeki bilgileri destekleyebilmek amacıyla Ali Emîrî Efendi'nin hayatına dair kısaca şu bilgileri de derc etmek yerinde olacaktır.

Kadîm kent Diyarbakır'da doğmuş olan Ali Emîrî Efendi, Osmanlı Devleti'nin son döneminde yetişmiş önde gelen tarihşinas şahsiyetlerden biridir. Diyarbakır'ın birçok devlet ve ilim adamı yetiştirmiş tüccar ailelerinden Emîrîzâdeler ismiyle meşhur ailesine mensuptur.

² Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, *T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başk. Yay.* İstanbul 2000, s. 275-276.

Eğitimini memleketindeki sıbyan okulu ve ailesine mensup ilim adamlarından alan Ali Emîrî Efendi, daha küçük yaştan itibaren, ailesinin uğraşı alanı olan tüccarlık yerine devlet memurluğu ve ilim camiasında bulunmayı tercih etmiştir. 20 yaşından itibaren Osmanlı'nın Balkanlar'ında, Anadolu'sunda ve Arap Coğrafyası'nda birçok devlet vazifesi ifa etmiştir. Ali Emîrî Efendi, görev yaptığı süre boyunca bulunduğu yerlerde bulduğu nadir eserleri satın alarak kütüphanesine kazandırmış, satın alamadığını ise istinsah etmek suretiyle elde etmeye çalışmıştır. O, şiir, biyografi ve gördüğü coğrafyaları konu alan çok yönlü kitaplar kaleme almış, süreli yayınlar çıkarmış bir ilim adamıdır. Kitap toplamaya ve yazmaya düşkünlüğü, bir nadir eserler koleksiyonu oluşturmak olmayıp, geçmişin öğrenilmesini ve bunların geleceğe miras olarak aktarılmasını sağlamak içindir. Bir kitap dostu olan Ali Emîrî Efendi, ömrü boyunca oluşturduğu 8.800'ü yazma, 7.200'ü de basma eserden oluşan 16.000 ciltlik kütüphanesini 1916 yılında kurulmuş olan İstanbul'daki Millet Kütüphanesi'ne 25 Nisan 1920 tarihinde bağışlamıştır. Ali Emîrî Efendi'nin dünyaca tanınmış bir şahsiyet olmasında ise, 11. asırda Kaşgarlı Mahmud tarafından yazılmış olan ancak Ali Emîrî Efendi'nin tesadüf eseri bir sahafta görerek satın alması ve Talat Paşa'nın ısrarı üzerine 1917 tarihinde yayınlarak gün ışığına çıkardığı zamana kadar, varlığı sadece ismiyle bilinen Dîvân-i Lugâti't-Türk isimli Türk Tarihi'nin nadide eserini bularak ilim âleminin hizmetine sunmuş olmasıdır. Ali Emîrî Efendi'nin hayatına dair gerek kendi kaleme aldığı kitaplarda gerekse yaşadığı dönemde onun hayatına dair bilgi aktaran kaynaklarda bilgiler bulunduğu gibi günümüzde de onun hayatına dair tezler ve makaleler yazılmıştır. Ancak yukarıda içeriği aktarılmış olan Sicilli Ahval Komisyonu Defterleri'ndeki Ali Emîrî Efendi'ye dair tutulmuş kayıtlara tamamen yer verilmiş değildir. Oysa Ali Emîrî Efendi Osmanlı Devleti'ne 30 yılı aşkın süre hizmet etmiş bir devlet memurudur. 1877 yılında başladığı devlet memurluğu süreci de Sicill-i Ahval Dairesi'nce gün be gün kaydedilmiştir. 30 yılı aşkın devlet memurluğu süresince vatanına ve milletine sadakatle hizmet etmiş olan Ali Emîrî Efendi, II. Meşrutiyetin ilanının ardından kendi isteği ile emekli oldu ve kendisini kitaplara ve okuyup yazmaya hasretmiş, 1924 yılında da hayatını kaybetmiştir.³

³ Ali Emîrî Efendi'nin biyografisine dair şu kaynaklarda bilgiler mevcuttur bakılabilir. Ali Emîrî Efendi, *Tezkîre-i Şuârâ-i Amid I*, İstanbul 1328, s. 65-98; İbnü'l-emin Mahmud Kemal, *Son Asır Türk Şairleri I*, İstanbul 1930, s. 298-301; Franz Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, (Çev. C. Üçok), s. 437-439; Şevket Beysanoğlu, *Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları II*, İstanbul 1959, s. 139-142; Muhtar Tevfikoğlu, *Ali Emîrî Efendi*, Ankara 1989; M. Serhan Tayşi, "Ali Emîrî Efendi", *TDVİA, C. II*, s.390-391; Ahmed Refik, "Ali Emîrî Efendi-Hayat ve Âsârı", *TOEM, 1/78 (1340)*, s. 45-51; Ali Aksakal, "Ölümünün 60. Yılında Kitap Dostu Ali Emîrî Efendi", *TK, XXII/250 (1984)*, s. 25-28. <http://www.yazmakutup.gov.tr/millet/aliemirikimdir.html>; http://www.milletkutup.gov.tr/ali_efendi_hayati.html.

Belgenin Tarih Metodolojisi Açısından Tenkidi

Bahsolunan resmi belge Osmanlı Dahiliye Nezareti Sicill-i Ahval Komisyonu Defterleri'nden olan 10 numaralı defterin 659-660'ıncı sayfelerindeki Sicill-i Ahval Komisyonu'nun Ali Emîrî Efendi hakkında düştüğü kayıtlardır. Bu tarihi vesika tarih metodolojisi açısından tenkide tabi tutulduğunda şunlar söylenebilir. Vesika resmi bir belge niteliindedir. Belge rik'a yazı stiliyle yazılmış olup kayıtların 5 ayrı kalemden çıktığı anlaşılmaktadır ki bu da şu kanaati doğurmaktadır. Ali Emîrî Efendi hakkındaki bu kayıtlar 5 farklı zamanda yazılmış olup muhtemelen 5 farklı kişi tarafından düşülmüştür. Bu tür bir resmi vesikanın niçin, neden, ne amaçla ve nerede hazırlandığı hususunda yani içerik olarak ise şunlar ifade edilebilir. Belge içerik olarak incelemeye tabi tutulduğunda ise; Ali Emîrî Efendi'nin ailesi, hangi tarihte doğduğu, aldığı eğitim hakkında kısa bir bilgiye yer verildikten sonra memuriyet hayatı bütün detayıyla kaydedilmiştir. Memuriyet hayatı boyunca hangi vazifeleri nerede ne kadar sürelerle ifa ettiği, bu görevleri süresince ne kadar maaş aldığı, ifa ettiği görevinin nasıl ve neden sona erdiği, memuriyet süreci boyunca aldığı terfi, taltifler ve tenziller, ne kadar servete sahip olduğu gibi hususlar hem Rûmî hem de Hicrî tarihle gün be gün kayıtlıdır.

Bu belgedeki kayıtlar, günümüz okuyucusunun daha kolay anlayabilmesi için sadeleştirilmek suretiyle aşağıdadır. Belgenin aslının fotoğrafı ve tam transkripsyonu ise makaleye ek olarak verilmiştir.

Ali Emîrî Efendi'nin Sicil Kaydı

Diyarbakırlı Emiroğulları olarak bilinen tüccardan Mehmed Şerif Efendi'nin oğludur. Nisan 1857 tarihinde Diyarbakır'da doğmuştur. Temel eğitimini ilkokulda ve özel hocalardan çeşitli dersler alarak tamamlamıştır. Türkçe yazmaktadır. Arapça ve Farça'yı da bilmektedir. Tezkire-i Şu'ârâ isimli bir eseri vardır.⁴

13 Mart 1877 tarihinde 20 yaşında iken 150 kuruş maaş ile Mardin Sancağı Tahrirat Kalemine girerek memuriyet hayatına başlamıştır. Bu görevde 18 ay çalıştıktan sonra istifa etmiştir. 2 Eylül 1879 tarihinde, 500 kuruş maaş ile Diyarbakır'da bulunan Heyet-i Teftişîye Kalemi Müdürlüğü'ne memur olarak görevlendirilmiş ancak, 2 Mart 1880 tarihinde görevli olduğu müdürlüğün kaldırılması üzerine açıkta kalmıştır. 2 Ağustos 1880 tarihinde 1750

⁴ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Dahiliye Nezareti, Sicill-i Ahval İdaresi Defterleri, Defter No: 10, s. 659.

kuruş maaş ile Ankara Vilayeti Merkez Sancağı Aşar Müdürlüğü'ne tayin olunmuştur. 10 Eylül 1880 tarihinde adı geçen müdürlüğün ihalesi üzerine görevinden ayrılmak durumunda kalmıştır. 1881 yılı Mart ayı başlarında 1750 kuruş maaş ile İçel Sancağı Aşar Müdürlüğü'ne tayin edilmiştir. 12 Şubat 1882 tarihinde yine 1750 kuruş maaş ile Kozan ve 1884 Eylül ayı başlarında aynı maaşla Adana Vilayeti Merkez Sancakları Aşar Müdürlüğü'ne nakl olunmuştur. 1884 yılı Ekim sonu Kasım ayı başlarında yine çalıştığı kurumun kaldırılmasından dolayı bir kez daha açıkta kalmıştır. 22 Şubat 1886 tarihinde 1750 kuruş maaş ile Adana Vilayeti Aşar Nezareti Baş Kitabeti'ne memur olarak tayin edilmiştir. 10 Temmuz 1886 tarihinde bütün Aşar idarelerinin kaldırılması üzerine başkent İstanbul'a dönmüştür. 6 Şubat 1887 tarihinde İstanbul'da iken 1800 kuruş maaş ile Leskovik Sancağı⁵ muhasebeciliğine atanmıştır.⁶

Bulunduğu memuriyetlerden istifa etmesi, çalıştığı kurumların kaldırılması ve dönüştürülmesi nedeniyle, ayrıca fitik hastalığına yakalanması sonucu memurluk görevini yerine getirmemesinden dolayı şikayet söz konusu olmuş olup hakkında soruşturma açılmış ve suçlanmıştır.⁷

Meclis Mal Reisi İbrahim Efendi'nin Ali Emîrî Efendi hakkında yazmış olduğu raporda, onun memuriyet görevini îfâya ehliyetli ve yeterli olduğu beyan edilmiştir. Ayrıca Hazine-i Hassa Bakanı Ağop Paşa'nın, Maliye Bakanlığı döneminde, Ali Emîrî Efendi hakkında yazmış olduğu raporda olumlu görüş bildirmesi üzerine O'nun memuriyet hayatı tekrar başlayacaktır.⁸

Yukarıda ifade edilen Ankara ve Adana merkezleri ve Kozan ve İçil Sancakları Aşar Müdürlükleri'yle Adana Aşar Nezaret Baş Kitabeti'nde bulunduğu süreden 1 gün memuriyet ve zimmet borcu olduğuna dair Adana Vilayeti Meclis İdaresi'nin 27 Ekim 1880 tarihli, Adana Vilayeti Meclis İdaresi'nin 8-9 Kasım 1884, 22 Kasım 1884, 17 Eylül 1885 tarihli beş kıtadan ibaret ayrıntı Maliye Sicill-i Ahval Şubesi kayıtlarında sabittir. Bu bilgiler de Ali Emîrî Efendi'nin siciline 21-22 Nisan 1887 tarihinde kaydolunmuştur.⁹

Ali Emîrî Efendi 12 Temmuz 1888 tarihinde 1800 kuruş maaş ile Kırşehir Sancağı Muhasebeciliği'ne görevlendirilmiştir. Maliye Sicill-i Ahval Kalemî'nin 11 Şubat 1889 tarihli

⁵ Arnavutlu'ta bir Osmanlı sancağı.

⁶ BOA. DH.SAİD.d, 10, s. 659.

⁷ BOA. DH.SAİD.d, 10, s. 659.

⁸ BOA. DH.SAİD.d, 10, s. 659.

⁹ BOA. DH.SAİD.d, 10, s. 659.

kaydında var olduğu üzere Ali Emîrî Efendi'nin daha evvel görev yaptığı Leskovik Sancağı Muhasebeciliği zamanındaki durumu gözönüne alınarak emekli sandığı aidatı borcunun olmadığı 24 Ocak 1889 tarihli bütçe idaresinden gönderilen kayıtlı yazıda görülmektedir.¹⁰

Ali Emîrî Efendi'nin yeterlilik ve çalışkanlığından dolayı Ocak 1892 tarihinde 3. Dereceden memuriyet verilmiş, ayrıca 5. Dereceden Mecîdî Nişânı'yla¹¹ taltif edilmiştir. Ali Emîrî Efendi, yazdığı Levâmi'ü'l-Hamîd isimli kitabından dolayı Halife tarafından 11 Ağustos 1892 tarihinde Gümüş Liyakat Madalyası¹² ile ödüllendirilmiştir. Ali Emîrî Efendi'ye, Kırşehir Kasabası kenarında Kazan'dan gelen muhacirlerin yerleştirilmesi esnasında gösterdiği üstün gayretten dolayı 13 Haziran 1893 tarihinde 4. Rütbeden Mecîdî Nişânı layık görülmüştür. Ali Emîrî Efendi, 16 Eylül 1893 tarihinde çocukların yetiştirilmesinde gösterdiği çabadan dolayı 4. Rütbeden Devlet Nişânı'na mazhar olmuştur. Ali Emîrî Efendi'nin memuriyetinde gösterdiği üstün hizmetlerden dolayı memuriyet derecesi 9 Mayıs 1894'te Rütbe-i Saniye Sınıf-ı Sanisi'ne¹³ yükseltilmiştir.¹⁴

¹⁰ BOA. DH.SAİD.d, 10, s. 659.

¹¹ Devlet adına gösterilen üstün başarı ve yararlılıklardan dolayı hak eden kişileri onurlandırmak amacıyla verilen ve göğse takılan alametindir. 1852 tarihinde Sultan Abdülmecit'in ismine izafetle "Mecîdî Nişânı" yapılmıştır. Bu nişanın birden beşe kadar dereceleri ve murassası vardı. Devlete hizmette özel gayret ve başarı göstermiş olan herhangi birisini ödüllendirmek üzere ihdas edilen bu nişan birçok yabancı nişan gibi birden beşe kadar sıralanan beş derece veya rütbeden oluşuyordu. Layık olan kişiye kayd-ı hayat şartıyla verilen Mecîdî Nişânı'nın her rütbesinin âdeti belirlenmiştir. Bu dönemde birinci rütbesinden 50, ikinci rütbesinden 150, üçüncü rütbesinden 800, dördüncü rütbesinden 3.000 ve beşinci rütbesinden 6000, toplam 10.000 adet basılması kararlaştırılmıştır. Bu nişan, 1862'de Sultan Abdülaziz devrinde geliştirilmiş dört rütbe ve murassası olan Osmanî nişanı gibi kendisinden sonra gelen Sultan II. Abdülhamit hatta Sultan Reşat devirlerinde de verilmeye devam edilmiştir. Ahmet Gündüz, "Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Kayserili Müslim ve Gayrimüslim Memurların Aldıkları Madalya, Rütbe ve Nişanlar (M. 1879-1909)", *History Studies International Journal of History, Volume 3/3, 2011*, s. 134-135.

¹² Liyakat madalyası, sadakat ve kahramanlık gösterenlerin bu iyi hareketlerini takdir etmek ve emsallerini buna teşvik etmek amacıyla II. Abdülhamit devrinde 1890 tarihinde ihdas edilmiştir. Liyakat madalyasının altın ve gümüş olmak üzere iki ayrı madenden yapıldığı bilinmektedir. Altından olanları 2 dirhem 6 kırat ağırlığında, 25 mm çapındadır. Madalyonun ön yüzünde padişahın tuğrasıyla Osmanlı arması, arkasında "liyakat madalyası", sadakat ve şecaat gösterenlere mahsus yazı " sadakat ve şecaat ibraz edenlere mahsus liyakat madalyası" ve 1891 tarihi vardır. Savaş madalyalarında kırmızı kurdelenin üzerine çifte kılıç ve 1913 tarihli bir plaka eklenmiştir. Gümüşten yapılanlar 2 dirhem, 2 kırat 25 mm çapındadır. Liyakat Madalyası Osmanlı Devleti'nde amme hizmetinde bağlılık, üstün hizmet ve kahramanlık gösterenlere verilen madalyadır. Bu madalya, devlete faydası dokunan yabancılara da verilirdi. Ahmet Gündüz, "Madalya, Rütbe ve Nişanlar", *History Studies*, s. 128-129.

¹³ Rütbe, devlet memurları ile halktan bazı kimselere verilen paye ve unvanlar için kullanılan bir tabirdir. Osmanlılarda rütbe Yeniçeri teşkilatıyla meydana gelmiş, sonradan mülkiye sınıfına ve Kanuni Sultan Süleyman döneminde de ulemaya verilmeye başlanmıştır. Mülkiye rütbeleri ilk zamanlarda üç-dört dereceye münhasır idi. Bunlar Hocalık, Kapıcıbaşılık, Mirimiranlık ve Vezirlik idi. Memuriyetteki rütbelerin standart bir sınıflamaya göre düzenlenmesi ilk olarak XVIII. Yüzyılda Rusya'da Büyük Petro tarafından gerçekleştirilmiştir. Osmanlı Devleti'nde ise modernleşen bürokratik kadrolar için gereken düzenlemeler II. Mahmut döneminde başlamıştır. Kalemeye ile mülkiye sınıfının birleştiği 1833 tarihinde üla, sâniye, salise ve râbia olarak dört sınıf mülkiye rütbesi kabul edilmiştir. Böylece, her memuriyetin hangi rütbeyle ait olduğu belirlenmiştir. Yukarıdan aşağıya göre sırasıyla mülkiye rütbeleri şu şekildedir. Vezir, Bâlâ, Ula Evveli, Ula Sanisi, Saniye Sınıf-ı Mütamayizi, Saniye, Sâlise, Râbia, Hâcegânlık ve Hâmise. Bu rütbelerden Hâmise, mülki rütbelerin ilk derecesidir. Bunlara "Hamiyetlü" elkabı kullanılır. Bu rütbeyle sahip olanlar ricalden sayılmadıkları için teşrifata dâhil değillerdir.

Ali Emîrî Efendi, 28 Eylül 1894 tarihinde 2300 kuruş maaşla Trablusşam Sancağı Muhasebeciliği'ne atanmıştır. Ali Emîrî Efendi'nin mülkiyeli olması dolayısıyla, 1 Temmuz 1895 tarihinde 3600 kuruş maaşla memuriyet derecesi Sâniye-i Sınıf-ı Mütamayizliği'ne terfi ettirilerek Elazığ Vilayeti Defterdarlığı'na atanmıştır. Erzurum Vilayeti defterdarının görevinden uzaklaştırılması üzerine, Erzurum valisi Rauf Paşa'nın Ali Emîrî hakkında olumlu görüş beyan etmesiyle O, 17 Aralık 1885 tarihinde 5400 kuruş maaş ile vergi toplamak üzere Erzurum defterdarlığına tayin olunmuştur. Ali Emîrî Efendi, Erzurum'da iken 7500 kuruş maaş ile Yanya ve İşkodra Maliye Müfettişliği'ne tayin olununca 22 Haziran 1896 tarihinde Erzurum'dan ayrılmış, 13 Ağustos 1896 tarihinde yeni atandığı görevine başladığı, 14 Kasım 1897 tarihli ilmühaberden anlaşılmakta olup bu kayıt da 31 ağustos 1897 tarihli hizmet cetvelinde yer almıştır. Ali Emîrî Efendi, 3 Nisan 1898 senesinde memuriyetinde gösterdiği üstün hizmetten dolayı memuriyet derecesi Rütbe-i Evvel-i Sınıf-ı Sâni'si'ne yükseltilmiştir.¹⁵

Ali Emîrî Efendi, Yemen ve Luhye çevresinin mali işlerinin düzenlenmesi amacıyla bir müfettiş gönderilmesi kararı üzerine padişahın emriyle bu görevi yerine getirebileceği kendisine bildirilmiştir. Ali Emîrî Efendi'nin yeterliliği ve uzmanlığına binaen Yemen ve Luhye müfettişliğine tayini, mülkiye müfettiş komisyonu kararı ve padişahın emri üzerine 3

Askeri rütbelerdeki Mülazım'ın karşılığıdır. Hamise'den büyük, salise'den küçük olan dördüncü rütbe manasındaki râbia ise, askeriyeden Yüzbaşı'ya denk olup, kendilerine "Fütüvvetlü" elkabı kullanılırdı. Rütbe-i salise, saniye'den küçük, rabia'dan büyük olan bir mülkiye rütbesi idi. Askeri rütbelerdeki karşılığı binbaşılık idi. Bu rütbenin verildiği memuriyetler: Ser etibba-i şehriyâri, Tophane Müdürlüğü, Asakir-i Muntazama Kitabeti, Dahiliye ve Hariciye Kitabeti, Evamir-i Maliye Kitabeti, Deavi Muavinliği, Haremeyn Tercümanlığı, Cizye ve Zecriye Muhassıllıkları, Ebniyye-i Hassa Müdürlüğü, Feshane Müdürlüğü'dür. Salise rütbesine sahip olanlar tıpkı râbia rütbesinde olduğu gibi ricalden sayılmadıkları için, teşrifata dâhil değillerdi. Elkap olarak, Rif'atlı yazılırdı. Salise rütbesi, 1843'ten evvel saniye rütbesi gibi "mütamayiz" ve "sınıf-ı sani" olmak üzere ikiye ayrılmışsa da, bu tarihten itibaren kaldırılarak bir dereceye indirilmiştir. Saniye sınıf-ı sanisi ve saniye sınıf-ı mütamayizi olmak üzere iki dereceye ayrılmıştır. Saniye, salise'den büyük, ula sanisi'nden küçüktür. Askeri rütbelere Miralay'a eşittir. Ricalden sayılmadıkları için, teşrifata dâhil olmayan rütbe sahiplerine, saniye sınıf-ı sanisi'nin lakabı "İzzetlü Efendi", Saniye Sınıf-ı Mütamayizininkinin ise "İzzetlü Efendim"dir. "Ula sanisi"nden büyük, "Bâlâ"dan küçük olan "Ula" rütbesi sahipleri, diğerlerinden farklı olarak ricalden sayılır ve teşrifata dahil bulunurlardı. Askeri rütbelere "Ferik"liğe denk olan Ula, "Ula Evveli" ve "Ula Sanisi" olmak üzere ikiye ayrılmış; birincisi ricalden sayılarak teşrifata dâhil edildiği halde, ikincisi dâhil edilmemiştir. Lakap olarak "Sa'adetlü" tabirini kullanılırdı. Temmuz 1908 İnkılâbından sonra tüm bu rütbelerin tevcihatına son verilmiştir. Tanzimat döneminde memuriyetlerin ofisleri genişletilip nezaretler haline getirilince efendilikle anılmak üzere rütbeleri müşirlik ve vezarete yükseltildi. Sultan Mahmut döneminde sade biçimde beş sınıf olmak üzere ihdas edilen rütbe ve elkab sayısı bürokrasideki büyümeye paralel olarak Abdülaziz dönemine kadar gittikçe arttı. İlmiye, Mülkiye ve Askeriyedeki derecelerle paralel biçimde yazışmalardaki unvan ve hitabet de ast ve üst için kesin bir şekilde tespit edilmiştir. 1834 tarihinde yapılan düzenleme ile ula, sani, salis ve rabi (birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü) olmak üzere dört sınıf rütbe oluşturuldu. Her memuriyetin hangi rütbeye denk geleceği de düzenleme ile belirlenerek bu rütbelere mahsus nişan, resmî elbise ve kılıçlar ihdas edilmiştir. Ahmet Gündüz, "Madalya, Rütbe ve Nişanlar", History Studies, s. 133-134.

¹⁴ BOA. DH.SAİD.d, 10, s. 659.

¹⁵ BOA. DH.SAİD.d, 10, s. 659.

Nisan 1900 tarihinde gerçekleşmiş olup, 2 Nisan 1900 tarihinde 10.000 kuruş maaş ile tayin kararnamesi kendisine verilmek üzere adı geçen Yemen Vilayeti Müfettişliğine atanmıştır.¹⁶

Ali Emîrî Efendi'nin Yemen Vilayeti Müfettişliği görevini layıkıyla yerine getirmesi üzerine 22 Ekim 1900 tarihinde devlet tarafından 2. dereceden Mecîdî Nişânı ile ödüllendirilmiştir.¹⁷

Ali Emîrî Efendi, tayin olunduğu Yemen Vilayeti Müfettişliği görevini gezerek yerine getirmesinin imkansızlığından bahisle bu görevden azlini istemiştir. Bu zaman zarfında yapmış olduğu masrafın hazinece karşılanmış olmasından ve tecrübesinden dolayı Halep Vilayeti Defterdarlığı görevine tayin edilmesini Maliye Nezaretinden istemiştir. Konu Mülkiye Memurları Komisyonunda değerlendirilmiş, komisyon üyelerinden birisinin görüşüyle Ali Emîrî Efendi 1316 senesi Mart ayında Yemen Maliye Müfettişliğine tayin olunmuştur. Tayin olunduğu halde 7 aydır mazeret beyan ederek görev mahalline gitmediği, görevine gitmemesine mani bir durumunun olmadığı, görevine gitmemesinin tamamen kendi tercihi olduğu, oysa memuriyet sicilinde görevine mani bir kayda tesadüf edilmediği beyan olunmuştur. Memuriyetine mani bir durumun olmaması dikkate alınarak Yemen Vilayeti Müfettişliği vazifesi yerine Maliye Nezareti ve padişahın emriyle maaşının düşürülerek 20 Kasım 1900 tarihinde Halep Vilayeti Defterdarlığı görevine 4500 kuruş maaş ile tayini uygun görülmüştür.¹⁸

Ali Emîrî Efendi'nin 13 Ekim 1894 tarihinden 2 Temmuz 1895 tarihine kadar görevli olduğu Trablusşam Sancağı Muhasebeciliği görevinde iken herhangi bir zimmeti ve açığı bulunmadığı 26 Kasım 1898 tarihli iyi hal belgesine binaen Maliye Bakanlığı'nın 31 Aralık 1898 tarihli sicil raporunda mevcuttur. Ali Emîrî Efendi'nin Kırşehir Sancağı Muhasebeciliği döneminden de herhangi bir zimmet ve açığının olmadığı Genel Maliye Muhasebesi idaresinden verilen 18 Mart 1907 tarihli iyi hal belgesinden anlaşılmaktadır.¹⁹

Ali Emîrî Efendi'nin hastalığı hasebiyle tedaviye muhtaç olmasından dolayı kendisinden emekliye ayrılması istenmiştir. Adı geçen defterdarlığın önemine binaen başka birisi bu göreve atanarak görev yerine ulaşıncaya kadar vekaleten yürütmesi talep edilmiş ve o da bu görevi bir süre daha devam ettirmiştir. Yeni atanan şahsın görevine ve görev yerine

¹⁶ BOA. DH.SAİD.d, 10, s. 660.

¹⁷ BOA. DH.SAİD.d, 10, s. 660.

¹⁸ BOA. DH.SAİD.d, 10, s. 660.

¹⁹ BOA. DH.SAİD.d, 10, s. 660.

gelmemesi üzerine Maliye Nezareti'nden ve padişahın gelen emir ile 5 Ocak 1892 ve 17 Eylül 1901 tarihinde görevinden ayrılmıştır. Ali Emîrî Efendi, Maliye Bakanlığı'nın uygun görüşü ve padişahın da onayı üzerine 23 Nisan 1905 tarihinde 4500 kuruş maaş ile Maliye Komisyon İdaresi Müdürlüğü görevine tayin edilmiştir.²⁰

Ali Emîrî Efendi, Maliye Komisyon İdaresi Müdürlüğü görevine başlamadan Yemen Vilayeti Teftiş Heyeti'nde görevlendirilmiştir. Ancak Yemen Vilayeti'ne gitmesi ve iki defa geri dönmesi neticesinde, uygun bir memuriyete tayinin olunmasını istemesi üzerine Maliye Bakanlığı, diğer göreve tayin edilinceye kadar 13 Ekim 1905 ve 12 Ekim 1905 tarihlerinde ayrıldığı adı geçen müdürlük görevinden maaş aldığı, 12 Mayıs 1905 tarihinden 4 Ağustos 1906 tarihine kadar Yemen Vilayeti Teftiş Heyeti görevine mebni 10.000 kuruş maaş ile görevlendirilerek Hudeyde Kathanesi doktorları tarafından verilen raporla görevine devam edemeyeceğinden dolayı görevinden istifa ederek ayrılmıştır. Maaşının yüzde beşi kadar bir ücret, bir emeklilik, askerlikten muaf olan kör ve dilsizlere verilen ikramiye ile birlikte bir ücret verilmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca Hicaz Demiryolu memuriyetinde iken yaptığı hizmetlerden dolayı devlet tarafından 25 Aralık 1905 tarihinde Altın Liyakat Madalyası ile ödüllendirilmiştir. Bu da Hudeyde Sancağı Meclis İdaresi'nin 23 Ağustos 1906 tarihli kararname ile verilen ödülün sarfettiği emeğine uygun olduğu 18 Mart- 5 Nisan 1907 tarihli raporlarda kayıtlıdır. Ali Emîrî Efendi'ye, 23 Kasım 1907 tarihinde 5000 kuruş görevinden alınma maaşı tahsis edildiği 10 Şubat 1909 tarihli raporla bildirilmiştir.²¹

Ali Emîrî Efendi'nin önce Kırşehir Sancağı Muhasebeciliği görevinde iken 9 Nisan 1909 tarihinden 10 Nisan 1889 tarihinden ve 27 Nisan 1889 tarihinden 1 Mayıs 1890 tarihine kadar 874 kuruş 30 para ve beşte bir maaşla çalışmıştır. Ali Emîrî Efendi, 17 Ağustos 1890 tarihinden 22 Eylül 1891 ve 5 Temmuz 1892 tarihinden 26 Temmuz 1892 tarihine kadar fahrî olarak çalışmıştır. 18 Ağustos 1892 tarihinden 28 Ağustos 1892 tarihine kadar yine beşte bir maaşla görev yapmıştır. 17 Ekim 1892 tarihinden 16 Ekim 1892 ve 17 Aralık 1892 tarihinden tamamen 13 Ocak 1893 tarihine kadar maaşsız hizmet etmiştir. Sekiz defa adı geçen liva mutasarrıflığına vekalette ve Elazığ Defterdarlığı görevinde iken 3 Ekim 1895 tarihinden 14 Kasım 1895 tarihine kadar 3000 kuruş beşte bir maaşla adı geçen vilayette valilik vekaletinde bulunmuştur. Bu görevi esnasında asayişin temin etmiş olduğu, düzeni sağlayabilmek için gayretlice çalıştığı, 16 Eylül 1895 tarihinden 14 Kasım 1895 tarihine kadar adı geçen Elazığ

²⁰ BOA. DH.SAİD.d, 10, s. 660.

²¹ BOA. DH.SAİD.d, 10, s. 660.

Defterdarlığı idareciliğinden dolayı genel gelir ve giderden, idari ve askeri, görevden alınma, idareciliğe olan düşkünlüğü, yardım sandıkları gelirinden ve diğer yardımlardan, eğitim ve geçim yardımlarıyla, tapu ve nüfus gelirlerinden 2 Aralık 1895 tarihinden 1 Temmuz 1896 tarihine kadar Erzurum Vilayeti Defterdarlığı idarecilik döneminden dolayı yüzde beş ve bir emeklilik ve harbiye ikramiyesi ve diğer gelirler ve diğer mallardan 16 Aralık 1900 tarihinden izinli olarak ayrılması üzerine 25 Nisan 1901 tarihine kadar Halep Vilayeti Defterdarlığı'ndan dolayı mal varlığından ve yüzde beş ve bir emeklilikten ve eğitim öğretim ve yardım hisseleri ve harbiye ikramiyesi, yol vesair ücretlerden muaf olduğu, namuslu ve doğru çalıştığı ve kaldırılmış maliye dairelerince yapılan sınavda birinci dereceden memuriyete layık görülmeyle 1 Aralık 1885 tarihli kararnameyi aldığı Elazığ, Erzurum ve Halep Vilayetleriyle, Kırşehir Sancağı Meclis İdareleri'nin 16 Kasım 1895 ve 3 Temmuz 1906 ve 25 Mayıs 1901 ve 14 Eylül 1892 ve 16 Nisan 1893 tarihli raporlarıyla anlaşıldığı 25 Kasım 1909 tarihli hizmet cetvelinde görülmektedir.²²

Sonuç

Sadeleştirilmiş şekli yukarıda verilmiş olan kayıttan anlaşılacağı üzere Ali Emîrî Efendi, 13 Mart 1877 tarihinde Osmanlı Devleti'nde memuriyet hayatına başlamış ve 25 Kasım 1909 tarihine kadar Osmanlı Devletini Avrupa, Anadolu ve Arap Yarımadası'ndaki topraklarında birçok görev ifa etmiştir. Memuriyeti döneminde zaman zaman boşta kalmışsa da 10.000 kuruş maaşlık görevler uhdesine tevdi edildiği görülmektedir. Devlete sadakatle hizmetinden dolayı Altın Liyakat madalyası ve 5. dereceden başlamak üzere 2. dereceye kadar çıkarılmış olan Mecîdî Nişânı ile taltif edilmiştir. Yine Osmanlı kalem erbabından üstün hizmetleri olanlara ihsan edilen Sâniye-i Sınıf-ı Mütamayiz'liği ve Rütbe-i Sâniye Sınıf-ı Sanîsi rütbeleriyle taltif edildiği anlaşılmaktadır. Binaenaleyh Osmanlı Vilâyât-ı Şarkiyyesi isimli eserinde bizzat yer verdiği "Benim nazarımda vatan aynıyla insan, insan aynıyla vatandır. Vatan olmazsa insan olmaz, insan bulunmazsa vatan bulunmaz" şeklindeki ifadesinden de anlaşılacağı üzere Ali Emîrî Efendi, Osmanlı'nın kıymetli bir memuru vatanına ve milletine hizmeti şiar edinmiş bir şahsiyettir. Bu makalenin amacı da Ali Emîrî Efendi'nin bir biyografisini oluşturmak olmayıp önemli bir Osmanlı aydınının biyografisine resmi bir belgenin gün ışığına çıkarılması suretiyle sahit bir katkıdır.

²² BOA. DH.SAİD.d, 10, s. 660.

Ekler:**Belgenin Tam Transkripsyonu**

Aşağıdaki sicil kaydının tam transkripsyonunda Rûmî tarihlerde yıl belirtilirken (ör; 1301 yılı 301 olarak kaydedildiğinden) metindeki yılın önüne 1 rakamı bin yılını ifade etmesi amacıyla (1) şeklinde italik olarak konulmuştur. Ayrıca metindeki Rûmî ve Hicrî yıllar Milâdî tarihe dönüştürülerek parantez içerisinde verilmiştir.

Ali Emîrî Efendi

Emirzâde demekle mağrûf Diyarbakırlı tüccardan Mehmed Şerif Efendi'nin oğludur. 1273 sene-i Hicrîyesi Şehr-i Ramazan-ı Şerifinde (*Nisan 1857*) Diyarbakır'de tevellüd eylemiştir.

Sıbyan mektebinde ma'arif-i ulûm ve mu'allim-i mahsûsadan Sarf ve Nahiv ve Mantık ve Tefsir-i Şerif ve Halebî ve Mülka ve Farsîden yüz aded ve Baharistan ve Dîvân-ı Halvet de okumuştur. Türkçe kitabet ider. Arabî ve Farsî'ye âşinadır. Tezkire-i Şu'ârâ nâm eseri vardır.

1294 senesi Şehr-i Saferi'nin 27'sinde (*13 Mart 1877 Salı*) 20 yaşında olduğu halde 150 kuruş ma'aş ile Mardin Sancağı Tahrirât Kalemî'ne dahil olub 18 mâh mürûrunda istifa etmiş ve (*12*)96 senesi Şehr-i Ramazan-ı Şerifî'nin 15'inde (*2 Eylül 1879 Salı*) 500 guruş aylıkla 1 ay ıslahata ve Diyarbakır'de bulunan Hey'et-i Teftîşiye Kalemî Müdürlüğü'ne me'mur ve (*12*)97 senesi Rebî'ü'l-evvelinin 20'sinde (*2 Mart 1880 Salı*) hey'et-i mezkûrenin lağvından dolayı münfasıl olmuştur. Sene-i mezbûre Şehr-i Ramazan-ı Şerifinin 2'sinde (*2 Ağustos 1880 Pazar*) 1750 kuruş ma'aş ile Ankara Vilayeti merkez sancağı A'sâr Müdürlüğü'ne tayin olunub yine sene-i mezkûre Şevvali'nin 5'inde (*10 Eylül 1880 Cuma*) liva-i mezkûr a'sârının ihalesine mebnî infisâl eylemiştir. (*12*)98 senesi Rebî'ü'l-ahiri guresinde (*Mart başları 1881*) 1750 guruş ma'aş ile İçil Sancağı A'sâr Müdürlüğü'ne tayin ve (*12*)99 senesi Rebî'ü'l-evvelinin 23'ünde (*12 Şubat 1882 Pazar*) ol mikdar ma'aş ve becayiş sûreti ile Kozan ve 1301 senesi Zilhicesi guresinde (*Eylül başları 1884*) ma'aş-ı mezbûr ile Adana Vilayeti merkez sancakları A'sâr Müdürlükleri'ne nakl olunub 1302 senesi Muharreminde (*Ekim-Kasım 1884*) yine me'muriyetinin ilgasından dolayı açıkda kalmıştır. 1303 senesi Cemaziyye'l-evvelinin 18'inde (*22 Şubat 1886 Pazartesi*) 1750 guruş ma'aş ile mezbûr Adana Vilayeti A'sâr Nezareti Baş Kitabeti'ne me'mur olub sene-i mezbûre Şevvalinin 10'unda (*10 Temmuz 1886 Pazartesi*) umum a'sâr idarelerinin ilgasıyla bi'l-infisâl der-sa'âdete gelerek 1304 senesi Cemaziyye'l-evvelinin 12'sinde (*6 Şubat 1887 Pazar*) 1800 guruş ma'aş ile Leskovik Sancağı muhasebeciliğine tayin olunmuştur

Bulunduğu memuriyetlerden istifa ve ilga ve tahvil sûretleriyle infitâk idüb ve vezâif-i me'muresinden dolayı hakkında şikayet vuku'bulmuş koğulmuş ve müttehem olmuştur.

Meclis mal reisi atûfetlü İbrahim Efendi Hazretlerinin derc eylediği mülâhazada efendî-i mumailayhin ehliyet ve kifayeti ve bulunduğu me'muriyetlerden ber'âtını tercüme varakasına merbût mazbata-i masrûf sûretlerinde gösterilmiştir. Hazine-i Hassa nazırı devletli Ağop Paşa hazretlerinin Maliye Nezâreti hengâmında tarafından yazılan mütâla'a da dahi mumailayhin ehliyet ve kifayeti mülâhaza-i mezkûreden anlaşılmıştır denilmiştir.

Bervech-i muharrer bulunduğu Ankara ve Adana merkezleri ve Kozan ve İçil Sancakları A'şâr Müdürlükleri'yle Adana A'şâr Nezaret Baş Kitabeti'nde bulunduğu müddetçe emvâl-i emîriye ve hukuk-ı şahsiyeden bir gün zimmet ve ilişkisi olduğuna dair Ankara Vilayeti meclis idaresinin 15 Teşrîn-i evvel sene (12)96 (27 Ekim 1880 Çarşamba) ve Adana Vilayeti meclis idaresinin 27 ve 28 Teşrîn-i evvel sene (1)300 (8-9 Kasım 1884 Cumartesi-Pazar) ve 10 Teşrîn-i sâni sene-i mezbûr (22 Kasım 1884 Cumartesi) ve 7 Zilhicce sene (1)302 tarihli (17 Eylül 1885) beş kıt'a müfredesinin Maliye Sicill-i Ahval şubesinden masrafı sûreten merbûtdur. Fi 28 Receb sene (1)304 (22 Nisan 1887 Cuma) ve fi 9 Nisan sene (1)303 (21 Nisan 1887 Perşembe).

Mûmaileyh Ali Emîrî Efendi 1305 Zilka'desinin 3'ünde (12 Temmuz 1888 Perşembe) yine 1800 guruşa me'muriyet ile Kırşehir Sancağı muhasebeciliğine nakl edilmiştir.

Maliye Sicill-i Ahval kaleminin 10 Cemaziyye'l-ahir sene (1)306 (11 Şubat 1889 Pazartesi) tarihli vukû'at cetvelinde muharrer olduğu vechle mûmaileyhin me'muriyet sabıkası olan mülgâ Leskovik Sancağı muhasebeciliği zamanı hali rü'yet olunarak emvâl-i emîriyeden ve tak'âüd sandığı aidatından zimmet ve ilişkisi olmadığı muhasebe-i umûmiyeden verilen 12 Kanun-ı sâni sene (1)304 (24 Ocak 1889 Perşembe) tarihli ilmühaberde gösterilmiştir. Efend-i mûmaileyhe ehliyet ve liyakatına mebnî (1)309 senesi Cemaziyye'l-ahiresinin vürûdunda (Ocak 1892) Rütbe-i Salise tevcihıyla 5. rütbeden Mecîdî Nişânı ihсан buyrulmuştur.

Efendi-i mûmaileyh muhasebe-i celile-i hazret-i hilafet-penâhîden bâ-hatt-ı te'lif eylediği Levâmi'ü'l-Hamîd nâm kitabdan dolayı (1)310 senesi Şehr-i Muharremü'l-Haramının 17'sinde (11 Ağustos 1892 Perşembe) Gümüş Liyâkat Madalyası ihسان buyrulmuştur.

Mûmaileyh Kırşehri Kasabası kenarında Kazanlık muhacirleri iskânında ikdâm-ı gayretinden mebnî sene-i merkûme Zilka'desinin 28'inde (13 Haziran 1893 Salı) 4. rütbeden Nişan ve Nişân-ı Mecîdî ihسان buyrulmuştur.

Mûmaileyh hıdemât-ı ma'hdûmesine mebnî (1)311 senesi Rebi'ü'l-evvelinin 5'inde (16 Eylül 1893 Cumartesi) 4 rütbeden Nişân-i Âlî-i Osmânî ihسان buyrulmuştur.

Mûmaileyh vazife-i me'muriyetini hüsn-i îfâ eylemekde olmasına mebnî sene-i merkûme Şehr-i Zilka'desinin 4'de (9 Mayıs 1894 Çarşamba) terfi'an Rütbe-i Sâniye-i Sınıf-ı Sanîsi tevcih buyrulmuştur.

Mûmaileyh 1312 senesi Şehr-i Rebiü'l-evvelinin 27'sinde (28 Eylül 1894 Cuma) fi 15 Eylül sene (1)310 (27 Eylül 1894 Perşembe) 2300 kuruş ma'aşla Tarbluşşam Sancağı muhasebeciliğine nakl edilmiştir.

Mûmaileyh erbâb-ı rüşdîden bulunması cihetiyle (1)313 senesi şehr-i Muharremü'l-Haramının 8'inde (1 Temmuz 1895 Pazartesi) 19 Haziran sene 1311-(1 Temmuz 1895 Pazartesi) 3600 guruş ma'aş ve rütbesinin Sâniye-i Sınıf-ı Mütamayiz'ine terfi'yle Ma'muretü'l-aziz Vilayeti Defterdarlığı'na nakl buyrulmuştur.

Erzurum Vilayeti Defterdarı'nın tebdîli lâzım gelmiş ve mûmaileyhin istikâmet ve hüsn-i ahvâli mücerreb bulunduğu Erzurum valisi devletlü Ra'uf Paşa hazretleri tarafından iş'âr edilmesine mebnî (1)313 senesi Şehr-i Rebi'ülahirinin 29'unda (17 Aralık 1895 Salı) 7 Teşrîn-i evvel sene 311-(19 Ekim 1895 Cumartesi) 5400 guruş ma'aş ve cibâyet sûretiyle vilayet-i müşarünileyha defterdarlığına nakl buyrulmuştur.

Mûmaileyh 7500 kuruş ma'aşla Yanya ve İşkodra vilayetleri maliye müfettişliğine nakl-i me'muriyet eylemesine mebnî 1314 senesi Muharrem'inin 10'unda (21 Haziran 1896 Pazar) 10 Haziran sene 1312 (22 Haziran 1896 Pazartesi) Erzurum'dan infikâk ve Şehr-i Rebi'ü'l-evvelinin 4'ünde (13 Ağustos 1896 Perşembe) 1 Ağustos sene 1312 (13 Ağustos 1896 Perşembe) mezkûr müfettişlikde vazifesine mübâşeret eylediği muhasebe-i umûmiye-i maliyenin 2 Teşrin-i sâni sene 1313 (14 Kasım 1897 Pazar) tarihli ilmühaberinden anlaşıldığı maliye sicill-i ahval sabıkasının 19 Ağustos sene 1313 (31 Ağustos 1897 Salı) tarihiyle vukû'at cetvelinde gösterilmiştir.

Mûmaileyh vezâif-i me'muriyeti hüsn-i ibkâ eylemesine mebnî 1315 senesi Zilka'desinin 11'inde (3 Nisan 1898 Pazar) terfi'an Rütbe-i Evvel-i Sınıf-ı Sânisine ta'yin buyrulmuştur.

Yemen ve Luhye mülhâkatının umûr-ı maliyesi muhtâc-ı ıslah ve tensik olmasıyla oraya daimi bir maliye müfettişinin ta'yinine müşeref-sadır olan irâde-i seniyye-i hazret-i padişâhî iktizâ-i ilmiyesine bulunduğu melce'dir.

Mûmaileyhin ehliyet ve kifayetini zikr olunan müfettişliğe tayini hakkında maliye nezaretinden vaki' olan iş'âr ve me'muriyet-i mülkiye komisyonunca verilen karar üzerine ve bi'l-ibtidân şeref-sâdır olan irade-i seniyye-i hazret-i âlem-penâhî mûcibince 1317 senesi Zilhiccesinin 2'sinde (3 Nisan 1900 Salı) 20 Mart sene 1316-(2 Nisan 1900 Pazartesi) 10.000 guruş ma'aş ve nezaret dairesinde mazbata i'tâ edilmek üzere zikr olunan Yemen Vilayeti'nin müfettişliğine tayin kılınmıştır.

Mûmaileyh vezâif-i me'muriyetinin hüsn-i ilga eylemesini 1318 senesi Cemaziyye'l-ahirinin 27'sinde (22 Ekim 1900 Pazartesi) tebdilen 2. dereceden Mecîdi nişan ve nişanı ihсан buyrulmuştur.

Mûmaileyhin Hitâ-i Yemânî'de geşt ü güzâ ile ibkâ-i me'muriyetiyle mevcûdı gayr-i müşkil olduğundan bahsle tenzilini istid'â eylemiş ve ehliyet ü kifayetinde hazinece masrafı bulunmuş olduğuna nazaran Haleb Vilayeti Defterdarlığı'na tahvili hakkında nezaret-i müşarünileyhâdan vaki' olan iş'âr üzerine me'murin-i mülkiye komisyonunca cereyân eden müzakerede bir re'y tarafından mûmaileyh 1316 senesi Martında zikr olunan Yemen maliye müfettişliğine tayin olduğu halde 7 aydan berü mahall-i me'muriyetine gitmeyüb kendü beyan-ı mazeretiyle tahvîlini istid'â eylemiş şayet kabul olamayacağından kendüsünün mahall-i me'muriyetine âzamî ve kendi başı halinde azli derbeyân olunmuş ise de mûmaileyhin şimdiye kadar me'muriyet-i cedîdesine azîmet idememesi mazeret-i kusûriyesinden neş'et edüb iktidar ve kifayeti suret-i iş'ârdan anlaşıldığına ve tercüme-i halinde mani'-i istihdam bir kayda tesadûf idilemediğine binaen tasdîk-i me'muriyetine ekseriyetle virilen karar ve bi'l-istizân-ı şeref-sâdır olan irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhi mûcibince sene-i merkûme Recebin 27'sinde 7 Teşrin-i sâni sene (1)316 (20 Kasım 1900 Salı) 4500 guruş ma'aşla zikr olunan Haleb Vilayeti Defterdarlığı'na nakl edilmiştir.

Mûmaileyhin 1 Teşrin-i evvel sene (1)310 tarihinden (13 Ekim 1894 Cumartesi) 20 Haziran sene 311 (2 Temmuz 1895 Salı) tarihine kadar mukaddema bulunduğu Trablusşam Sancağı muhasebeciliğinden dolayı emvâl-i umûmiye-i emîriyeden ve masarîf ve menâfi-i i'ânesinden bir gûne zimmet ve açığı olmadığı muhasebe-i umûmiye-i maliyenin 14 Teşrin-i sâni sene (1)314 (26 Kasım 1898 Cumartesi) tarihli ilmühaberine atfen şube-i mezkûrenin 19 Kanun-ı evvel sene (1)314 (31 Aralık 1898 Cumartesi) tarihli vukû'at cetvelinde bildirilmiştir.

Mûmaileyhin Kırşehir muhasebeciliği müddet-i idaresince emvâl-i emîriyyeden ve tekâ'üd sandığı aidatıyla masârif ve menâfi'-i teahhüd i'anesinden bir gûne zimmet ve açığı olmadığı muhasebe-i umûmiye-i maliyeden virilen ilmühaberden anlaşılacağı şube-i mezkûrenin 5 Mart sene (1)323 (18 Mart 1907 Pazartesi) tarihli vukû'at pusulasında gösterilmiştir.

Mûmaileyhin muhtâc-ı tedavi olduğundan bahisle vâki' olan iş'ârat-ı mükerreresi üzerine kendüsine me'zûniyet i'tâ olunmuş ve mezkûr defterdarlıkta derkâr olan ehemmiyete mebnî vekaleten idare-i umûriye üzere diğeri i'zâm kılınmış ise de mahall-i me'mûriyete azîmet itmemekte olduğu ve vekâlete tayin olunan zâtın da defterdarlık veza'ifini hüsn-i ifâya ikdâm eylediği cihetle asaleten tayine daire-i maliye nezâretinden ve vuku' bulan iş'âr ve bi'l-isti'zân-ı şeref-sâdır olan irâde-i seniyye mûcibince (1)309 senesi Cemaziye'l-ahirinin 4'ünde (5 Ocak 1892 Salı) 4 Eylül sene (1)317 (17 Eylül 1901 Salı) infisâl etmiştir.

Mûmaileyh nezâret-i müşarünileyhânın iş'arı üzerine bi'l-ibtidan şeref-sâdır olan irâde-i seniyye mûcibince (1)323 senesi Saferinin 17'sinde (23 Nisan 1905 Pazar) 9 Nisan sene 321-(22 Nisan 1905 Cumartesi) 4500 guruş ma'aşla maliye komisyon idaresi müdürlüğüne ta'yin kılınmıştır.

Mûmaileyhin mezkûr müdiriyetde vazifesine mübâşeret itmeden Yemen Hey'et-i Teftişiyesine me'muren Yemen'e azîmet itdiği cihetle iki def'a avdet eylediği zaman münasib bir me'muriyete tayin olunmak üzere müdiriyetimiz mezbûreye diğerinden ta'yinine mebnî sene-i merkûme Şa'banının 13'ünde (13 Ekim 1905 Cuma) 29 Eylül sene 321-(12 Ekim 1905 Perşembe) infisâl eylediği mezkûr mezbûr müdiriyetden ma'aş aldığı ve (1)323 senesi Rebi'ü'l-evvelinin 7'sinden (12 Mayıs 1905 Cuma) 29 Nisan sene 321-(12 Mayıs 1905 Cuma) üç yüz yirmi dört senesi (1324-1905) Cemaziyye'l-ahiresinin 13'üne (4 Ağustos 1906 Cumartesi) kadar 22 Temmuz sene (1)322 (4 Ağustos 1906 Cumartesi) Yemen hey'et-i teftişiyesi azametinden 10.000 guruş ma'aşla ifâ-i vazife iderek Hudeyde Kathânesi etibbâsı tarafından verilen raporla mü'eb-i âvârız-ı vücûdiyesinden dolayı bi'l-istiğfa infisâl eylediği ve mu'aşeret-i me'hûzesinden yüzde beş ve bir tekâ'üdiyye ve a'mâde ve dilsiz ve mu'affâ-i askeriye ve harbiye ikramiyesi ve Hicaz demiryolu tarfikânı ve virgüi şahsi tamamen tevkîf bulunduğu ve bu me'muriyet esnasında iken müşâhid olan asar-ı sadâkat ve hüsn-i hîdmeti cihetiyle uhdesine (1)323 senesi Şevvalinin 27'sinde (25 Aralık 1905 Pazartesi) Altun Liyakat Madalyası ihsan buyrulduğu Hudeyde Sancağı meclis idaresinin 10 Ağustos sene (1)322 (23 Ağustos 1906 Perşembe) tarihli mazbatasıyla mezkûr mezbûr berât-ı hümayumî suret-i masraflarından şayan olduğu 5 ve 23 Mart sene (1)323 (18 Mart 5 Nisan 1907) tarihli vukû'at pusulalarında muharrerdir.

Mûmaileyh (1)325 senesi Şevvalinin 17'sinde (23 Kasım 1907 Cumartesi) 10 Teşrîn-i sâni sene (1)323 (23 Kasım 1907 Cumartesi) 5000 guruşa ma'zûliyet ma'aşı tahsis edildiği 28 Kanûn-ı sâni sene (1)324 (10 Şubat 1909 Çarşamba) tarihli vukû'at pusulasıyla bildirilmiştir.

Mûmaileyhin mukaddemâ Kırşehir Sancağı muhasebeciliğinde iken 27 Mart sene (1)325 tarihinden (9 Nisan 1909 Cuma) 29 Mart (1)305 tarihinden (10 Nisan 1889 Çarşamba) 29 Mart sene (1)305 (10 Nisan 1889 Çarşamba) ve 15 Nisan sene (1)305 (27 Nisan 1889 Cumartesi) tarihinden 19 Haziran sene (1)306 (1 Mayıs 1890 Perşembe) tarihine kadar 874 guruş 30 para hums ma'aş ve 5 Ağustos sene (1)306 (17 Ağustos 1890 Pazar) tarihinden 11 Eylül sene (1)306 (23 Eylül 1890 Salı) ve 19 Ağustos sene (1)307 (31 Ağustos 1891 Pazartesi) tarihinden 10 Eylül sene (1)307 (22 Eylül 1891 Salı) ve 23 Haziran sene (1)308 (5 Temmuz 1892 Salı) tarihinden 14 Temmuz sene (1)308 (26 Temmuz 1892 Salı) tarihine kadar fahri olarak ve 6 Ağustos sene (1)308 (18 Ağustos 1892 Perşembe) tarihinden 16 Ağustos

sene (1)308 (28 Ağustos 1892 Pazar) tarihine kadar kezalik hums ma'aşla ve 5 Teşrin-i evvel sene (1)308 (17 Ekim 1892 Pazartesi) tarihinden 4 Teşrin-i evvel sene-i mezbûr (16 Ekim 1892 Pazar) ve 5 Kanun-ı evvel sene (1)308 (17 Aralık 1892) tarihinden tamamen Kanûn-ı sanî sene (1)308 (13 Ocak 1893 Cuma) tarihine kadar bilâ-ma'aş sekiz def'a liva-i mezkûr mutasarrıflığına vekâletde ve Ma'muretü'l-aziz vilayet defterdarlığında iken 21 Eylül sene (1)311 (3 Ekim 1895 Perşembe) tarihinden 2 Teşrin-i sâni sene (1)311 (14 Kasım 1895 Perşembe) tarihine kadar 3000 guruş hums ma'aşla vilayet-i mezkûre valilik vekâletinde bulunarak umûr-ı mesalih-i umûmiyeyi rü'yet ve tesviyeye bezl-i mesa'i ile mazhar-ı teşterû-i umûmi olduğu ve 4 Eylül sene (1)311 (16 Eylül 1895 Pazartesi) tarihinden 2 Teşrin-i sâni sene (1)311 (14 Kasım 1895 Perşembe) tarihine kadar mezkûr Ma'muretü'l-aziz vilayeti defterdarlığı zamân-ı idaresinden dolayı tahsilat ve sarfiyat-ı umûmiyeden ve mülki ve askerî ve ma'zûliyet ve musabiye-i mülkiye i'ane sandıkları aidatından tevfikât-ı saireden ve ma'ârif ve menâfi' hisse-i i'âneleriyle ve tapu ve nüfus hasılatından ve 20 Teşrin-i sâni sene (1)311 (2 Aralık 1895 Pazartesi) tarihinden 19 Haziran sene (1)312 (1 Temmuz 1896 Çarşamba) tarihine kadar Erzurum Vilayeti defterdarlığı zaman-ı idaresinden dolayı yüzde beş ve bir teka'üdiyye ve harbiye ikramiyesi vesair aidatla emvâl-i saireden ve 3 Kanun-ı evvel sene (1)316 (16 Aralık 1900 Pazar) tarihinden me'zûnen infıkakı olan 12 Nisan sene (1)317 (25 Nisan 1901 Perşembe) tarihine kadar Halep Vilayeti Defterdarlığından dolayı emvâl-i emîriyeden ve yüzde beş ve bir teka'üdiyyeden ve ma'ârif ve nafi'a hisseleri ve menafi'i hisseleri ve harbiye ikramiyesi ve yol ve sa'ir aidat ve emvâleden berî-i elzem bulunduğu ve iffet ve istikametle mansıf-ı müncezât-ı me'muriyetden olduğu ve mülga itmiş idare-i maliyece icra kılınan imtihanda birinci sınıftan me'muriyetine layık yevmiye görülmekle 19 Kanun-ı sâni sene (1)301 (1 Aralık 1885 Salı) tarihli inhâ-i benâmiyi aldığı Ma'muretü'l-aziz ve Erzurum ve Halep vilayetleriyle Kırşehir Sancağı meclis idarelerinin 4 Teşrin-i sâni sene (1)311 (16 Kasım 1895 Cumartesi) ve 20 Haziran sene (1)322 (3 Temmuz 1906 Salı) ve 12 Mayıs sene (1)317 (25 Mayıs 1901 Cumartesi) ve 2 Eylül sene (1)308 (14 Eylül 1892 Çarşamba) ve 4 Nisan sene (1)309 (16 Nisan 1893 Pazar) tarihli mazbatalarıyla ol bâbdaki inhâ-i benâm suret-i masrûfasından anlaşıldığı 12 Teşrin-i sâni sene (1)325 (25 Kasım 1909 Perşembe) tarihli vukû'at pusulasında görülmekle tebdil kılındı.

معمولاً در این موارد، بیمار با علائم و نشانه‌های عفونت دستگاه تنفسی فوقانی (مانند سرماخوردگی، التهاب گلو، سینوزیت و غیره) شروع می‌کند. در صورتی که عفونت به دستگاه تنفسی تحتانی (مانند برونشیت و پانکراتیت) گسترش یابد، علائم و نشانه‌های بیشتری ظاهر می‌شود. تشخیص این بیماری بر اساس شرح حال بیمار، معاینه فیزیکی و نتایج آزمایش‌های تشخیصی انجام می‌گیرد. درمان این بیماری بستگی به شدت علائم و نشانه‌های بیمار دارد و می‌تواند شامل استفاده از آنتی‌بیوتیک‌ها، داروهای ضد التهابی و استراحت باشد. در موارد شدید، بستری بیمار در بیمارستان و مراقبت‌های ویژه ممکن است لازم باشد. پیشگیری از این بیماری با رعایت اصول بهداشتی و استفاده از ماسک در مکان‌های شلوغ می‌تواند کمک‌کننده باشد.

در مورد بیماری‌های عفونی دستگاه تنفسی، تشخیص و درمان به موقع بسیار مهم است. پزشک با توجه به شرح حال بیمار و معاینه فیزیکی، تشخیص می‌دهد که آیا عفونت دستگاه تنفسی فوقانی یا تحتانی وجود دارد یا نه. در صورتی که عفونت دستگاه تنفسی تحتانی تشخیص داده شود، پزشک معمولاً آنتی‌بیوتیک‌ها را تجویز می‌کند. در مواردی که عفونت دستگاه تنفسی فوقانی تشخیص داده شود، پزشک معمولاً داروهای ضد التهابی و استراحت را توصیه می‌کند. در مواردی که عفونت دستگاه تنفسی تحتانی تشخیص داده شود و علائم و نشانه‌های بیمار شدید باشد، بستری بیمار در بیمارستان و مراقبت‌های ویژه ممکن است لازم باشد. پیشگیری از این بیماری با رعایت اصول بهداشتی و استفاده از ماسک در مکان‌های شلوغ می‌تواند کمک‌کننده باشد.

در این مطالعه، ما به بررسی علائم و نشانه‌های عفونت دستگاه تنفسی فوقانی و تحتانی پرداختیم. نتایج ما نشان می‌دهد که علائم و نشانه‌های عفونت دستگاه تنفسی فوقانی معمولاً شامل سرماخوردگی، التهاب گلو، سینوزیت و غیره است. علائم و نشانه‌های عفونت دستگاه تنفسی تحتانی معمولاً شامل برونشیت، پانکراتیت و غیره است. تشخیص این بیماری بر اساس شرح حال بیمار، معاینه فیزیکی و نتایج آزمایش‌های تشخیصی انجام می‌گیرد. درمان این بیماری بستگی به شدت علائم و نشانه‌های بیمار دارد و می‌تواند شامل استفاده از آنتی‌بیوتیک‌ها، داروهای ضد التهابی و استراحت باشد. در موارد شدید، بستری بیمار در بیمارستان و مراقبت‌های ویژه ممکن است لازم باشد. پیشگیری از این بیماری با رعایت اصول بهداشتی و استفاده از ماسک در مکان‌های شلوغ می‌تواند کمک‌کننده باشد.

در مورد بیماری‌های عفونی دستگاه تنفسی، تشخیص و درمان به موقع بسیار مهم است. پزشک با توجه به شرح حال بیمار و معاینه فیزیکی، تشخیص می‌دهد که آیا عفونت دستگاه تنفسی فوقانی یا تحتانی وجود دارد یا نه. در صورتی که عفونت دستگاه تنفسی تحتانی تشخیص داده شود، پزشک معمولاً آنتی‌بیوتیک‌ها را تجویز می‌کند. در مواردی که عفونت دستگاه تنفسی فوقانی تشخیص داده شود، پزشک معمولاً داروهای ضد التهابی و استراحت را توصیه می‌کند. در مواردی که عفونت دستگاه تنفسی تحتانی تشخیص داده شود و علائم و نشانه‌های بیمار شدید باشد، بستری بیمار در بیمارستان و مراقبت‌های ویژه ممکن است لازم باشد. پیشگیری از این بیماری با رعایت اصول بهداشتی و استفاده از ماسک در مکان‌های شلوغ می‌تواند کمک‌کننده باشد.

Kaynakça

Boa. dh.said, 0010, s. 659-660.

Ahmed Refik; “Ali Emîrî Efendi-Hayat ve Âsârı”, *TOEM*, 1/78 (1340), s. 45-51.

Aksakal, Ali, “Ölümünün 60. Yılında Kitap Dostu Ali Emîrî Efendi”, *TK*, XXII/250 (1984), s. 25-28.

Ali Emîrî Efendi, *Osmanlı Vilâyât-ı Şarkıyyesi*, (Haz. K. Z. Taş-S. Baştürk-S. Sarı), Ankara 2005.

Ali Emîrî Efendi, *Tezkîre-i Şuârâ-i Amid I*, İstanbul 1328.

Babinger, Franz, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, (Çev. C. Üçok), Ankara 2000.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2000.

Beysanoğlu, Şevket, *Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları II*, İstanbul 1959.

Gündüz, Ahmet, “Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Kayserili Müslim ve Gayrimüslim Memurların Aldıkları Madalya, Rütbe ve Nişanlar (M. 1879-1909)”, *History Studies International Journal of History, Volume 3/3, 2011*, s.123-145.

<http://www.yazmakutup.gov.tr/millet/aliemirikimdir.html>,

http://www.milletkutup.gov.tr/ali_efendi_hayati.html

İbnü'l-emin Mahmud Kemal, *Son Asır Türk Şairleri I*, İstanbul 1930.

Tayşi, M. Serhan, “Ali Emîrî Efendi”, *TDVİA, C. II*, s. 390-391.

Tevfikoğlu, Muhtar, *Ali Emîrî Efendi*, Ankara 1989.